

Πέτρος Παπακωνσταντίνου

Η Ιντιφάντα της οργής και της ελπίδας

Το 1987, η Σοβιετική Ένωση του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ έμπαινε στην τελική ευθεία ενός δρόμου χωρίς γυρισμό. Ο Ρέιγκαν, η Θάτσερ και ο Κολ κατατρόπωναν τους αντιπάλους τους στις κάλπες. Η επανάσταση των Σαντινίστας στη Νικαράγουα έπνεε τα λούστια. Όμως η χρονιά αυτή έμεινε τελικά στην ιστορία με μια άγνωστη μέχρι τότε αραβική λέξη που έκανε πολύ γρήγορα το γύρο του κόσμου. Προφέρεται Ιντιφάντα, γράφεται με αίμα και σημαίνει εξέγερση. Ηρωές της, οι μικροί Γαβριάδες της Γάζας και της Ραμάλα, που βάλθηκαν να αντιμετωπίσουν τα ισραηλινά τανκς με πέτρες και βόμβες μολότοφ.

Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, ο παλαιστινιακός λαός ήρθε να υπενθυμίσει για δεύτερη φορά σε μια υπνωτισμένη ανθρωπότητα ότι μόνο τα ψόφια ψάρια πηγαίνουν πάντα σύμφωνα με το ρεύμα. Το ξημέρωμα του 2002 βρήκε την αμερικανική ισχύ στο απόγειό της. Έχοντας φτερά στα πόδια της, μετά τη συντριβή των Ταλιμπάν, η αμερικανική υπερδύναμη συνέχιζε να εκμεταλλεύεται στο έπακρο τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου για να κρατάει τον αμερικανικό λαό και ει δυνατόν όλο τον πλανήτη σε κατάσταση διαρκούς πολεμικής υπερέντασης. Ο κόσμος ζούσε, κατά κάποιον τρόπο, σε μια ατμόσφαιρα ανάλογη με εκείνη που ακολούθησε την ήττα του Να-

πολέοντα (και της Γαλλικής Επανάστασης) από τις δυνάμεις της «Ιεράς Συμμαχίας», το 1814: κάθε κοινωνικό ή εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, από τις επιβλητικές διαδηλώσεις των ιταλικών συνδικάτων μέχρι τον IRA, χαρακτηρίζεται από τους τοποτηρητές της «Νέας Παγκόσμιας Τάξης» ως «τρομοκρατικό». Έχοντας εδραιώσει την ηγεμονία της περισσότερο από κάθε άλλη αυτοκρατορία μετά τη Ρώμη, η Αμερική του Μπους δεν δίσταζε να διακηρύξει με το νέο στρατιωτικό δόγμα της ότι εννοεί να διεξάγει ακόμη και τέσσερις μεγάλους πολέμους ταυτόχρονα ή και να χρησιμοποιήσει πρώτη πυρηνικά όπλα εναντίον επτά δινητικά «επικίνδυνων» χωρών, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η Ρωσία και η Κίνα!

Σ' αυτό το δισημενέστατο, για όλα τα προοδευτικά κινήματα, παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων, ο παλαιστινιακός λαός βρήκε το θάρρος και τη δύναμη να οδηγήσει τη δεύτερη Ιντιφάντα, που ξεκίνησε στις 28 Σεπτεμβρίου του 2000, στη δραματική της κορύφωση. Την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές –ελπίζουμε να μην είναι τραγικά ανεπίκαιρες όταν διαβαστούν από τον αναγνώστη–, οι εξελίξεις στη Ραμάλα και τις άλλες παλαιστινιακές πόλεις της Δυτικής Όχθης είχαν αποκτήσει κινηματογραφικές ταχύτητες, με την επιχείρηση εθνοκάθαρσης της ναζιστικής κυβέρνησης Σαρόν σε πλήρη

ανάπτυξη και τον Γιασέρ Αραφάτ πολιορκούμενο από ισραηλινά τεθωρακισμένα στο μισογκρεμισμένο στρατηγείο του. Σ' ένα τέτοιο σκηνικό, κάθε πρόβλεψη για το μέλλον στερείται νοήματος. Είναι ωστόσο επιβεβλημένος ένας πρώτος απολογισμός από αυτούς τους δεκαοκτώ μήνες της δεύτερης Ιντιφάντα, που συγκλόνισαν και συγκλονίζουν όλη την πολιτισμένη ανθρωπότητα.

Το πρώτο στοιχείο που οφείλει να συγκρατήσει κανείς είναι ότι η δεύτερη Ιντιφάντα κατόρθωσε να ανατρέψει εκ βάθρων τους συσχετισμούς μέσα στο ίδιο το παλαιστινιακό στρατόπεδο. Σε αντίθεση με την πρώτη Ιντιφάντα, που ξεκίνησε εν πολλοίς αυθόρμητα και στην οποία πρωταγωνίστησε, τουλάχιστον στην πρώτη φάση της, η νεογέννητη ισλαμική «Χαμάς», η δεύτερη Ιντιφάντα οργανώθηκε και καθοδηγήθηκε ειθύς εξαρχής από ένα ενιαίο μέτωπο των παλαιστινιακών οργανώσεων, που ξεκινάει από τους ισλαμιστές και φθάνει μέχρι και τη μαρξιστική Αριστερά, συμπεριλαμβανόμενος και τη Φατάχ του Γιασέρ Αραφάτ – το πολυσυλλεκτικό «κόμμα-κράτος» της Παλαιστινιακής Αρχής.

Το καλοκαίρι του 2000, στις διαπραγματεύσεις του Καμπ Ντέιβιντ, η Παλαιστινιακή Αρχή και προσωπικά ο Γιασέρ Αραφάτ βρίσκονταν στο ναδίρ της δημοτικότητάς τους. Η Συμφωνία του Όσλο (1993) είχε αποδειχθεί δηλητηριασμένο φρούτο για τους παλαιστίνιους, που πήραν μια «πατρίδα σε ψίχουλα», σκλαβοπάζαρο φθηνής εργατικής δύναμης για το Ισραήλ. Παράλληλα, τα φαινόμενα διαφθοράς και αυταρχισμού της εμβρυακής Παλαιστινιακής Αρχής την είχαν αποξενώσει από τα λαϊκά στρώματα, ενώ οι ισλαμικές οργανώσεις Χαμάς και Τζιχάντ βρίσκονταν σε άνοδο, εισπράττοντας το μεγαλύτερο μέρος της λαϊκής δυσάρεσκιας.

Η κατάσταση αυτή άλλαξε άρδην με την απόρριψη των προτάσεων Κλίντον-Μπάρακ από τον Γιασέρ Αραφάτ και κυρίως την επιστροφή της Φατάχ στο δρόμο του μαζικού και του ένοπλου αγώνα με την έκρηξη της δεύτερης Ιντιφάντα, το Σεπτέμβριο του 2000. Στους δεκαοκτώ μήνες της εξέγερσης και κυρίως το τελευταίο δραματική τρίμηνο, η ριζοσπαστική-πατριωτική πτέρυγα της Φατάχ παίρνει το πάνω χέρι από την ενδοτική νομενκλατούρα και ο Αραφάτ, εν μέρει από πελοποίηση εν μέρει από ανάγκη, αφήνει στην άκρη το κοστούμι του υπεύθυνου διαπραγματευτή – που ποτέ δεν του πήγαινε ιδιαίτερα – και ξαναφοράει την πανοπλία του «τελευταίου των Φενταγίν». Η εξέλιξη αυτή αναπτρώνει το ηθικό του παλαιστινιακού κόσμου, που δέχεται με εξαιρετική καρτερικότητα τις απίστευτες στερήσεις στην καθημερινή του ζωή και επιδεικνύει απίστευτο ηρωισμό στην αναμέτρηση του με μια από τις τεχνολογικά πιο προηγμένες και ηθικά πιο αδίστακτες στρατιωτικές μηχανές του κόσμου.

Πίσω από τη θεαματική αυτή αλλαγή σκηνικού στο πολιτικό επίπεδο βρίσκονται μονιμότερου χαρακτήρα ανατροπές στους ταξικούς συσχετισμούς. Η Ιντιφάντα και η ωμή πολιτική των ισραηλινών κυβερνήσεων, ιδίως του εγκληματία πολέμου Αριέλ Σαρόν, υπονόμευσαν τα όποια ερείσματα της αναπτυσσόμενης παλαιστινιακής αστικής τάξης και της επιχειρηματικής παλαιστινιακής διασποράς, εκμηδενίζοντας τα περιθώρια για ανάπτυξη επικερδών δραστηριοτήτων στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη – με εξαίρεση τους μαυραγορίτες και τους λαθρέμπορους, που καταδιώκονται από τις λαϊκές επιτροπές της Ιντιφάντα και κινδυνεύουν να εκτελεστούν ως προδοτές. Παράλληλα, οι σκληρές συνθήκες του πολέμου και της κατοχής συμπιέ-

ζουν τα μεσαία στρώματα, και ιδίως τη φοιτητική διανόηση και τους εμπόρους, επιταχύνοντας την προλεταριοποίησή τους. Σ' αυτό το περιβάλλον, η Ιντιφάντα παίρνει χαρακτήρα διαρκούς λαϊκού πολέμου, με έντονα πληθειακό χρώμα, τόσο προς τα έξω – απέναντι στο σιωνιστικό κράτος του Ισραήλ – όσο και προς τα μέσα – απέναντι στους μαυραγορίτες, τους κερδοσκόπους και γενικά την ενδοτική αστική τάξη. Κατά κάποιο τρόπο, θυμίζει τη Γαλλική Επανάσταση στο αριστερό-πληθειακό της άκρο, το 1793 του Ροβεσπιέρου, των *sans culotte* και της επαναστατικής «τρομοκρατίας».

Αλλά και στο Ισραήλ τίποτα δεν είναι πια όπως ήταν στις 28 Σεπτεμβρίου του 2000. Εκείνη τη στιγμή, το Ισραήλ προβάλλε ως αναδυόμενη «τίγρη της Ανατολικής Μεσογείου», με εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης, της τάξης του 6-7%. Ο Δαβίδ που έγινε Γολιάθ συνδύαζε την αμερικανική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια, τα παλαιστινιακά εργατικά χέρια και τους ρωσικής καταγωγής εγκεφάλους – περίπου ένα εκατομμύριο ρωσο-εβραίοι εγκαταστάθηκαν στο Ισραήλ μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ. Σήμερα, η οικονομία του Ισραήλ βρίσκεται σε αρνητική τροχιά, η ανεργία έχει ξεπεράσει το 10%, ενώ ζητιάνοι και κλοσάρ – άγνωστο θέμα μέχρι χθες για την ισραηλινή κοινωνία με την έντονη παράδοση του «κοινοτικού» τρόπου ζωής – φυτρώνουν σαν μανιτάρια στο Τελ Αβίβ και την Ιερουσαλήμ.

Μαζί με την οικονομική αιμορραγία ήρθε και η κυριολεκτική. Για πρώτη φορά μετά τον πόλεμο του Γιουμ Κιπούρ, το 1973, το Ισραήλ αισθάνεται βαριές τις συνέπειες μιας σύρραξης. Αυτή τη φορά, μάλιστα, ο ορατός κίνδυνος είναι η λιβανοποίηση του ίδιου του εβραϊκού κράτους, με τη μεταφορά του πολέμου – ενός πολέμου χωρίς μέτωπα και χωρίς όρια, όπου ο θάνατος θα

καταδοκεί σε κάθε στροφή του δρόμου – από τα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη στην ισραηλινή επικράτεια. Η πικρή αυτή πραγματικότητα διαβρώνει την αρχικά συντριπτική υποστήριξη της κοινής γνώμης στον Αριέλ Σαρόν. Ο τελευταίος υποσχέθηκε στους συμπατριώτες του ασφάλεια, για να αναδειχθεί στον ισραηλινό πρωθυπουργό επί των ημερών του οποίου σημειώθηκαν οι χειρότερες εκατόμβες μέσα στα όρια του εβραϊκού κράτους: Για πρώτη φορά από τη δημιουργία του τελευταίου, το 1948, εκτελέστηκε υπουργός του Ισραήλ – ο ακροδεξιός Ζεεβί από το Λαϊκό Μέτωπο, στην Ιερουσαλήμ. Για πρώτη φορά οργανώθηκαν επιτυχείς επιθέσεις κομάντος (κυρίως του Δημοκρατικού Μετώπου) σε ισραηλινά στρατόπεδα. Για πρώτη φορά σημειώθηκαν επιθέσεις αυτοκτονίας καμικάζι (στους οποίους συγκρατώνται και τουλάχιστον τρεις νεαρές κοπέλες) κάποιες φορές με περισσότερους από 20 νεκρούς και πάνω από 100 τραυματίες. Για πρώτη φορά εκτοξεύθηκαν παλαιστινιακές ρουκέτες μέσα στο Ισραήλ – μια από τις οποίες έφθασε σε μικρή απόσταση από το ράντσο του Σαρόν.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η εντεινόμενη πόλωση στην ισραηλινή κοινωνία. Ένα σημαντικό ποσοστό, της τάξης του 30%, αποτελεί το συμπαγή πυρήνα του «μπλοκ της ειρήνης», στο οποίο περιλαμβάνεται και το κίνημα των στρατιωτών και αξιωματικών που αρνούνται δημόσια να υπηρετήσουν στα κατεχόμενα. Έντονες διεργασίες σημειώνονται στην ισραηλινή Αριστερά, καθώς η ριζοσπαστική πτέρυγα του Εργατικού Κόμματος ετοιμάζεται να το εγκαταλείψει, απηυδισμένη από την ελαίσχυνη συνεργασία της ηγεσίας του (Πέρεζ-Ελιέζερ) με τον αρχισφαγέα Σαρόν, και να συγχωνευθεί με το αριστερό κόμμα

Μέρετζ, την τρίτη δύναμη του ισραηλινού κοινοβουλίου σήμερα.

Καταλυτικό ρόλο παίζει η Ιντιφάντα και για τη ριζοσπαστικοποίηση του συνόλου των αραβικών κρατών. Το τελευταίο διάστημα, το Κάιρο, το Αμάν, η Δαμασκός, η Βηρυτός, το Αντεν και μια σειρά άλλων αραβικών πόλεων κατακλύζονται από τεράστιες διαδηλώσεις αλληλεγγύης με τους παλαιστίνιους και καταδίκης των ΗΠΑ-Ισραήλ. Τα αντιδραστικά, φιλοαμερικανικά καθεστώτα (Αίγυπτος, Σαουδική Αραβία, Ιορδανία) βλέπουν αυτό το λαϊκό ρεύμα σαν θανάσιμη απειλή για την κυριαρχία τους. Ανομολόγητα, αντιμετωπίζουν και την ίδια την Ιντιφάντα σαν εχθρό τους, εξαιτίας της έντονης επίδρασής της στη δική τους κοινή γνώμη. «Αν οι παλαιστίνιοι, μια χούφτα άνθρωποι με πέτρες, μολότοφ και λίγα Καλάσνικοφ, καταφέρνουν να παλεύουν στα ίσια τους ισραηλινούς, γιατί δεν μπορούμε εμείς να ανατρέψουμε τις δικές μας, πολύ πιο ευάλωτες, διεφθαρμένες μοναρχίες;» θα σκεφθεί αναπόφευκτα ο απλός Άραβας. Ήδη, αρκετές διαδηλώσεις αλληλεγγύης στους παλαιστίνιους, κυρίως στην Αίγυπτο και την Ιορδανία, εξελίχθηκαν σε συγκρούσεις με την αστυνομία και καταγγελία των δύο κυβερνήσεων που έχουν υπογράψει συνθήκη ειρήνης με το Ισραήλ. Ό,τι δεν κατάφερε ο Λάντεν, δηλαδή την πρόκληση ενός παλιρροϊκού αντιαμερικανικού-αντισιωνιστικού κύματος που θα ανατρέψει τα αντιδραστικά αραβικά κα-

θεστώτα, ενδέχεται να το καταφέρουν ο Αραφάτ και η Ιντιφάντα.

Για να αποφύγουν το χειρότερο, οι Άραβες ηγέτες, που για χρόνια είχαν ξεγράψει την Παλαιστίνη, έσπευσαν, στη σύνοδο κορυφής της Βηρυτού, να υιοθετήσουν το σχέδιο του σαουδάραβα πρίγκιπα Αμπντάλα, να καλύψουν πλήρως τους παλαιστίνιους, ακόμη και τις επιθέσεις αυτοκτονίας, και να αφιερώσουν για πρώτη φορά σοβαρά χρηματικά κονδύλια υπέρ της Ιντιφάντα. Επιπλέον, αντιτάχθηκαν ανοιχτά στην προοπτική αμερικανικού πολέμου κατά του Σαντάμ, συμφιλίωσαν το Ιράκ με τη Σαουδική Αραβία και το Κουβέιτ και το υποδέχθηκαν και πάλι στην αραβική οικογένεια – ένα σοβαρό πλήγμα στους στρατηγικούς αμερικανικούς σχεδιασμούς.

Μακροπρόθεσμα, πάντως, μόνο η ανατροπή των φιλοαμερικανικών, ενδοτικών κυβερνήσεων ορισμένων αραβικών χωρών-κλειδιών από ριζοσπαστικές λαϊκές ή/και στρατιωτικές δυνάμεις μπορεί να δώσει μια άλλη τροπή στο Μεσανατολικό, να σώσει το Ιράκ από την επαπειλούμενη αμερικανική επίθεση και να ανοίξει μια προοπτική νίκης για την Ιντιφάντα. Σε κάθε περίπτωση, η παλαιστινιακή Ιντιφάντα, μαζί με την εξέγερση διαρκείας του λαού της Αργεντινής, αντιπροσωπεύουν δύο μεγάλες δεξαμενές ελπίδας για όλες τις προοδευτικές δυνάμεις του πλανήτη, σε μια στιγμή που τα παλιά «καύσιμα» είχαν από καιρό εξαντληθεί και τα καινούρια φαίνονταν πολύ αμφίβολα...